

MANNEN VAN GOEDE NAAM EN FAAM

MANNEN VAN GOEDE NAAM EN FAAM

**DE WELGEBOREN MANNEN VAN
NOORDWIJKERHOUT, LISSE, HILLEGOM EN VOORHOUT
1590-1627**

**FRANS ANGEVAARE
NOORDWIJK
2024**

Van dezelfde auteur in boekvorm:

Zwerven door Zuid-Holland. De voorouders van Wilhelmus Hendricus van Wouw, 1886-1968.

Noordwijk 2008. ISBN 9789077668719

Rechtsprekers & Schuinsmarcheerders. De geschiedenis van het geslacht Van Noordwijk & Van de Boekhorst.

Noordwijk 2014. ISBN 9789462548824

Trijntje Correls' 21 buitenechtelijke nakomelingen

Bijdrage in 'Genealogieën en verhalen van Rijnlandse en Kennemerlandse voorouders', uitgave van de Afdeling Rijnland en Kennemerland van de Nederlandse Genealogische Vereniging, 2023

Voor een volledige en actuele lijst van artikelen van de auteur zie:

<https://www.angevaare.eu/publicaties.html>

Afbeeldingen op de omslag: Hoogheemraadschap van Rijnland, 'Caertboek van Rynland' door Floris Balthasarsz en Balthasar Florisz van Berckenrode, 1610-1615, uitsneden van de kaarten A-4175, A-4176, A-4178 en A-4179.

De foto's van de ruïnes van Teijlingen en Dever, en van de Witte Kerk in Noordwijkerhout zijn van de auteur

De afbeeldingen van archiefstukken zijn afkomstig van de respectievelijke archiefinstellingen Erfgoed Leiden en Omgeving en Nationaal Archief

Inhoudsopgave:

1. INLEIDING 7
Wat er aan de totstandkoming van het baljuwschap voorafging
 2. HET BALJUWSCHAP 12
Administratieve en procedurele aspecten van baljuwschap
 3. TRANSCRIPTIES 17
Teksten met betrekking tot de aanstelling van de welgeboren mannen
 4. DE MANNEN 35
Register van alle mannen die tussen 1590 en 1627 hebben dienstgedaan of zijn genomineerd als welgeboren man
 5. DE FAMILIES 57
Beschouwing van de families waaruit de welgeboren mannen stamden
 6. HET VERVOLG 78
Tussenbalans naar aanleiding van de twee vorige hoofdstukken
 7. OP ZOEK NAAR WELGEBORENEN 81
Een verzameling van vermeldingen van en over welgeborenen
 8. ANDERE ASPECTEN 97
Beschrijving van financiële, demografische en andere invalshoeken
 9. AFRONDING 107
Slotopmerkingen en conclusies
- BRONNEN, LITERATUUR EN VERGELIJKINGSMATERIAAL 109

1. INLEIDING

De vijf dorpen (uitgezonderd Sassenheim) van wat nu de Duin- en Bollenstreek wordt genoemd hebben voor wat betreft de hoge rechtspraak een gezamenlijke en gevarieerde geschiedenis. Lisse, Hillegom en Voorhout (*de drie dorpen die tot Teylingen behoren*) vormden al in 1425 één baljuwschap met Noordwijk¹. Dit kwartet dorpen bleef in dat opzicht geruime tijd bij elkaar en de geschiedenis van dit baljuwschap is uitvoerig beschreven, met de nadruk op Noordwijk². Voor de andere drie dorpen is in de context van dit werkstuk met name het einde van het baljuwschap Noordwijk relevant. Dat komt zo meteen aan de orde, met daaraan voorafgaand eerst hoe het het vijfde dorp, Noordwijkerhout, verging.

Het begon ermee dat in 1428 Jan van de Boekhorst met de hoge heerlijkheidsrechten van Noordwijkerhout werd beleend. Enkele tientallen jaren later werd hij ervan beschuldigd Noordwijkerhout onrechtmatig in bezit te hebben, welke kwestie bleef doorlopen tot na zijn dood in 1450, en daardoor ook 6 jaar lang de belening van zijn zoon Jan van Noordwijk (met al zijn vaders grafelijke lenen) in de weg stond. Er volgde een compromis: Philips de Goede bepaalde dat de beleningen (door hemzelf en door Jacoba van Beijeren) met Noordwijkerhout onrechtmatig waren geweest, maar Jan van Noordwijk werd toch met de hoge heerlijkheidsrechten van het dorp beleend. Met dien verstande dat het leen in een recht leen veranderde en Jan bovendien 200 schilden moest bijbetalen.

Toen Jan van Noordwijk in 1502 zonder wettige nakomelingen overleed vielen de hoge heerlijkheidsrechten dus weer terug aan de grafelijkheid. Noordwijkerhout werd toen een afzonderlijk baljuwschap, welke situatie duurde tot juni 1521, aangezien *alsdoen tselve officie aen t'bailliuschap van Noortich gevoucht ende geannexeert es*.

Erg lang duurde dat ook weer niet, want in 1536 kocht en beleende Jan van Duivenvoorden, heer van Warmond en ambachtsheer van Noordwijkerhout, het baljuwschap *in de generaele vercoepinge van den demeynen*. Voorwaarde bij de verkoop was wel dat de pacht van de toenmalige baljuw bleef doorlopen. Na afloop daarvan benoemde Jan een vervanger.

Zijn erfgenamen losten het baljuwschap weer in 1552, waarna opnieuw grafelijke baljuws werden aangesteld. Vanaf 1555 waren dat dezelfde als die van Noordwijk,

¹ NA 3.01.01 Graven van Holland inv.nr. 62 Rekening van Jacob van Gaasbeek van het rent-meester- en baljuwschap van Noordwijk, Lisse, Voorhout en Hillegom, 1425-1428

² Oscar van den Arend, 'Zeven lokale baljuwschappen in Holland', 3.8, p.157-171

maar met afzonderlijke commissies en pachtsommen. In de praktijk zal het wel hebben betekend dat de vijf dorpen door één baljuwshof werden bediend³.

Baljuws van Noordwijkerhout in de 16e eeuw

1502-1504	Dirck van Boomen	
1504-1507	Jan van Duivenvoorden	
1507-1510	Bartelmees van Cattendijck	
1510-1513	Joost van Santvoirt	
1513-1519	Bartelmees van Cattendijck	
1519-1521	Cornelis Oem van Wijngaerden	
1521-1536	Joost van Wijngaerden	één commissie met Noordwijk
1536-1539	Bartelmees van Egmond	Idem
1541	Dirk van Waardenburg	waarnemer Jan van Duivenvoorden
1552-1555	Claes Gangeloffsz	
1555-1562	Gerrit de Witte	ook baljuw van Noordwijk
1562-1569	Adriaen Duijck (overgenomen)	idem
1569-1571	Pieter van Treslong	idem
1571-1574	Cornelis de Witte	idem
1574	Jacob van Leuwen	ook baljuw van Noordwijk en Rijnsburg
1574-1579	Johan van der Does	zonder commissie; heeft vervangers
1579-1585	Foy van Brouhoven	ook baljuw van Rijnland
1585-1590	Adriaen Duijck de jonge	overgenomen door Andries van Thienen
1590-1594	Andries van Thienen	ook baljuw van de andere 3 dorpen
1594-1627	Andries van Thienen	één commissie met de 3 andere dorpen

In 1574 veranderde dat. Jan van der Does, toen ambachtsheer van Noordwijk, verzocht vanwege zijn grote verdiensten tijdens het beleg van Leiden en de verliezen die hij had geleden tijdens de bezetting van zijn goederen door de Spanjaarden, om financiële compensatie in de vorm van twee derde van de hoge heerlijkheid en de jurisdictie, of ten minste hem toe te laten tot het baljuwschap van Noordwijk, Noordwijkerhout *met allen aencleven ende dependentien daer toe staende*⁴. Dit ten eeuwigden dage en overeenkomstig de pacht die Gerrit de Witte, eertijds baljuw van Noordwijk en Noordwijkerhout had bezeten. Op grond van zijn belening als ambachtsheer had Jan al recht op een derde van de boetes uit het baljuwsambt dus hij wilde nu ook de rest hebben, zonder einddatum.

In november 1574 werd positief op zijn verzoek beslist, maar erg helder is dat besluit niet: *Soude mogen accorderen de voors: twee derde paerten vanden hooge heerlijkheit van Noortwijck daer onder begrepen Noortwijck op Zee en Langevelt*. Ook al had hij erom gevraagd, Noordwijkerhout wordt niet genoemd in het besluit, en

³ Gegevens ontleend aan het archief van de Grafelijkheidsrekenkamer of Rekenkamer der Domeinen van Holland, NA 3.01.27.01 voor de commissies en NA 3.01.27.02 voor de rekeningen.

⁴ NA 3.19.66 Inventaris van het archief van het Huis Offem en de families Van Limburg Stirum, Doys en Van der Does, 1428-1937, inv.nr. 810 Rekest van Johan van der Does aan prins Willem van Oranje

evenmin wordt duidelijk of dit als een aanstelling als baljuw bedoeld was. Hijzelf claimde dat het een gift was, en de Rentmeester van Noordholland accepteerde dat op een gegeven moment ook maar en boekte geen inkomsten meer uit het baljuwschap Noordwijk.

De uit de periode 1574-78 bekend zijnde Noordwijkse baljuws Adriaen Duijck en Jan van Heusden (die ook schout was) zullen door Jan van der Does zijn aangesteld. Maar hij had de toestemming kennelijk toch te ruim opgevat, want op 6 februari 1578 werd door de Staten van Holland bepaald dat hij voortaan geen jurisdictie als *halshere* meer mocht hebben dan over de plaats(en) waarvan hij de ambachtsheerlijkheid bezat (i.c. Noordwijk met Langeveld), en dat de andere dorpen en plaatsen voortaan onder het baljuwschap Rijnland zouden vallen⁵.

Wat er daarna volgde laat zich het beste in een chronologische opsomming tonen:

- Op 25 februari 1578 (1579) laat de Rekenkamer weten dat *jegenwoordich va-ceert t'bailliuschap van Noortwijckerhout twelck van wegen den voorsz heere van Noortwijck tot noch toe bedient es geweest* en geeft Foy van Brouhoven commissie voor *Noortwijckerhout mit den aencleven ende appendentien van dien* gedurende zes jaren, ingaande de eerstkomende 1^e maart, voor een pachtsom van 6 pond
- Op 1 maart 1585 verzoekt Andries van Thienen aan de Rekenkamer om een commissie voor het baljuwschap van Noordwijkerhout omdat Andriaen Duijck de Jonge, aan wie de commissie was gegeven, had laten weten ervan af te zien. Het wordt hem verleend voor een termijn van zes jaren ingaande dezelfde dag, ook weer voor een pachtsom van 6 pond
- Het volgende relevante besluit van de Rekenkamer is van 28 januari 1586: Foy van Brouhoven, baljuw van Rijnland, heeft bij aparte commissie mede bediend *het bailluschap van Noortwijckerhout met den aencleven ende appendentien vandien te weten van den dorpen van Hillegum Lis ende Voorhout*. Na het aflopen van de pacht was benoemd Adriaen Duijck de Jonge, maar alleen voor het baljuwschap van het ambacht van Noordwijkerhout. Foy van Brouhoven had daarna zonder een nieuwe commissie de dorpen Hillegom, Lisse en Voorhout bediend – hij vond dat die onder Rijnland vielen – waar de Rekenkamer het niet mee eens kon zijn. Uiteindelijk kwamen ze een nieuwe pacht overeen voor een baljuwschap van Hillegom, Lisse en Voorhout, alsmede het

⁵ ELO 0900 Oud-archief van Noordwijk 1400-1811, nr. 89, dd 06-02-1578, afschrift van het besluit van de Staten van Holland. Ook te vinden in *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap. Deel 14, gedateerd 05-02-1578*.

schoutambt van Voorhout en Hillegom voor een tijd van 5 jaren, ingaande 1 januari laatstleden (dus 1586), voor een pachtsom van 25 pond

- Dan is er op 3 november 1588 een besluit van de Staten van Holland waaruit blijkt dat Foy van Brouhoven de commissie van het baljuwschap van Hillegom, Lisse en Voorhout had teruggegeven aan de Rekenkamer, en dat Andries van Thienen, baljuw van Noordwijkerhout, had verzocht om een commissie voor dat baljuwschap. Hoewel in strijd (zeggen de Staten zelf) met het besluit van 6 februari 1578 waarin zij aangaven dat de dorpen en plaatsen buiten de ambachtsheerlijkheid van Noordwijk voortaan onder Rijnland zouden vallen, verlenen de Staten de Rekenkamer autorisatie om Andries van Thienen te benoemen
- Daaraanvolgend verleende de Rekenkamer op 5 november 1588 aan Andries van Thienen een commissie voor het baljuwschap van Hillegom, Lisse en Voorhout voor een periode van 6 jaren ingaande diezelfde dag, voor een pachtsom van 27 pond
- Op 30 april 1591 kreeg Andries van Thienen commissie voor een pacht voor het baljuwschap van Noordwijkerhout voor vier jaren tegen een pachtsom van 6 pond, met terugwerkende kracht ingaande op 5 november 1590. Een beetje vreemd, omdat zijn vorige termijn op 27 februari 1591 was afgelopen, Waarschijnlijk wilde men de datum alvast gelijktrekken met die van het andere baljuwschap
- Op 5 november 1594 is er de eerste commissie voor het baljuwschap van Noordwijkerhout, Hillegom, Lisse en Voorhout, voor een periode van 3 jaren en een pachtsom van 24 pond (NB: voor de civiele boetes van Hillegom en Voorhout, staat er abusievelijk in vermeld)

Het is wel duidelijk dat de Rekenkamer erg slordig met de commissies is geweest. In 1578 gaf men Noordwijkerhout uit aan Foy van Brouhoven voor maar 6 pond, waarvan in 1586 werd gesteld dat de commissie ook de dorpen Hillegom, Lisse en Voorhout betrof. Vervolgens moest hij een pachtsom van 25 pond betalen voor de drie laatstgenoemde dorpen, en was de pachtsom van Noordwijkerhout *sec* ook weer 6 pond.

Foy van Brouhoven had in 1578 aangenomen dat de drie dorpen voortaan onder Rijnland vielen, en heeft daardoor hoe dan ook een financieel voordeel gehad – hij heeft immers van 1578-86 geen pacht betaald voor het baljuwschap van de drie dorpen. In de praktijk heeft er in deze periode één baljuwshof gefungeerd voor Rijnland inclusief de vier dorpen, en hebben welgeboren mannen uit deze plaatsen zitting gehad in de vierschaar van Rijnland.

Dat veranderde toen Adriaen Duijck c.q. Andries van Thienen alléén Noordwijckerhout ging bedienen, welke situatie twee en een half jaar duurde. Vervolgens waren er twee baljuwschappen die (tot in 1594) in de praktijk als één hof fungeerden onder dezelfde baljuw. In dat jaar werd het baljuwschap van de vier dorpen geformaliseerd in één commissie.

Handwritten document in cursive script. The text reads: "Baljuwschap Van Hillegom Lis ende Voorhout" followed by a signature and the word "Eynde".

1588 Hillegom Lis ende Voorhout

Handwritten document in cursive script. The text reads: "Baljuwschap Van Noordwijckerhout" followed by a signature and the word "Eynde".

1591 Noordwijckerhout

Handwritten document in cursive script. The text reads: "Commissie van het Baljuwschap tot in Noordwijckerhout Hillegom Lis ende Voorhout" followed by a signature and the word "Eynde".

1594 Noordwijckerhout Hillegom Lis ende Voorhout